

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

д-р Михаил Мусов

**Професионални
компетенции
и личностни качества
във висшето
образование
по счетоводство
минало, настояще и бъдеще**

ИЗДАТЕЛСКИ КОМПЛЕКС – УНСС
СОФИЯ, 2017

Книгата е посветена на основните проблеми на висшето образование по счетоводство в международен план, които винаги са били свързани с целите на възприетия образователен модел, с обхвата на знанията, уменията и способностите, които студентите следва да придобият, както и със стратегиите на преподаване, формиращи тези компетенции и качества. Изследват се основните препоръки за реформа във висшето счетоводно образование от недалечното минало, както и причините за техния неуспех, и критично се анализират съвременните предложения за въвеждане на образователен модел, изцяло базиран на професионални компетенции. Поднася се разбирането за нова перспектива към счетоводното образование, която почива на феноменологията като философия на образованието. Тази перспектива позволява разширяване на съвременния образователен модел, базиран на компетенции, и превръщането му в модел, балансиращ формирането едновременно на професионални компетенции и на личностни качества. Този баланс е необходим на студентите не само за тяхното бъдещо кариерно развитие, но и за приноса им в развитието на счетоводната професия и на обществото като цяло. Изследването е предназначено за всички, които се интересуват от проблемите на счетоводното образование, както и от проблемите на самата счетоводна професия. Преподавателите ще открият разнообразие от концептуални постановки и подходи на преподаване, а студентите ще придобият нови разбирания относно същността и източниците на знание. Въпреки усилията за избягване на философския стил на изложение в текста има места, в които някои детайли остават трудни за разбиране. Все пак, основните аргументи почти винаги могат да бъдат осмислени, без да се изисква познаване на всички позовавания на философската литература.

Всички права са запазени! Не се разрешава копиране, възпроизвеждане и разпространение на книги или на части от тях по какъвто и да е начин без писменото разрешение на Издателски комплекс – УНСС.

Издателският комплекс не носи отговорност за съдържанието и стила на изложение на автора.

Авторът носи пълна отговорност за оригиналността на произведението, както и за грешки, допуснати по негова вина.

© **Михаил Желязков Мусов**

© ИЗДАТЕЛСКИ КОМПЛЕКС – УНСС

Изп. директор: Веселин Ангелов, тел. 81-95-251

Зам. изп. директор: Стефан Власев, тел. 81-95-551

Гл. редактор: Лилия Даскалова, тел. 81-95-564

УНИВЕРСИТЕТ ЗА НАЦИОНАЛНО И СВЕТОВНО СТОПАНСТВО

София, Студентски град „Христо Ботев“

На моите дъщери – Жасмина и Илина, и на любящата ми съпруга Ралица

СЪДЪРЖАНИЕ

Благодарности	9
Въведение	11
Първа глава	
МИНАЛОТО НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО – ПРЕДИШНИ МОДЕЛИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА РЕФОРМИ	25
1. Развитие и проблеми на ранното счетоводно образование в САЩ (1880 – 1970).....	27
2. Препоръките на Комитета Бедфорд – The Bedford Committee (1984 – 1986).....	31
3. Дейността на Комисията за промяна на счетоводното образование – The Accounting Education Change Commission (1989 – 1996)	35
4. Предложенията на Комисията по висше счетоводно образование – The Pathways Commission (2010 – 2012).....	42
5. Развитие и проблеми на счетоводното образование в България (1920 – 2014)	48
6. Обобщения и изводи.....	56
Втора глава	
НАСТОЯЩЕТО НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО – ИНТЕГРИРАНА ОБРАЗОВАТЕЛНА РАМКА, БАЗИРАНА НА КОМПЕТЕНЦИИ	58
1. Представяне на интегрираната образователна рамка, базирана на компетенции	58
1.1. Професионални компетенции 1 – компонент „Базови компетенции“	60

1.2. Професионални компетенции 2 – компонент „Основни управленски компетенции“	61
1.3. Професионални компетенции 3 – компонент „Счетоводни компетенции“	63
2. Критичен анализ на интегрираната образователна рамка, базирана на компетенции	65
3. Обосноваване на необходимостта от по-солидна хуманистична перспектива в счетоводното образование	72
3.1. Фундаменталните хуманистични ценности на образованието	72
3.2. Хуманистичните традиции на висшето образование	75
3.3. Хуманистичните ценности в образованието за други професии	79
3.4. Потенциалът на хуманистичната образователна перспектива за развитие на счетоводното образование	93
4. Обобщения и изводи	96

Трета глава

БЪДЕЩЕТО НА ВИСШЕТО ОБРАЗОВАНИЕ ПО СЧЕТОВОДСТВО – ФЕНОМЕНОЛОГИЧНА ОБРАЗОВАТЕЛНА РАМКА	99
--	-----------

1. Феноменологията като философия на образованието и фундамент на хуманистичната образователна перспектива	99
1.1. Защо счетоводното образование се нуждае от философия на образованието?	99
1.2. Защо счетоводното образование се нуждае от феноменологията?	102
1.3. Какво е необходимо да знаят за феноменологията преподавателите по счетоводство?	104

1.4. Какво е конкретното значение на феноменологията за образованието?	108
2. Феноменологична рамка за образование по счетоводство	111
2.1. Метакомпетенция 1 – „Автентичен стил на мислене и обосноваване“	116
2.2. Метакомпетенция 2 – „Автентичен стил на действия“	119
2.3. Метакомпетенция 3 – „Автентичен стил на интерсубективност“	123
3. Основни ползи и ограничения на феноменологичната образователна рамка	127
4. Сравнение с други образователни рамки и изисквания	130
4.1. Сравнение с общи образователни рамки и инициативи	130
4.2. Сравнение с професионални образователни рамки и инициативи	132
4.3. Сравнение с академични образователни изисквания и стандарти	136
5. Обобщения и изводи	142

Четвърта глава

СТРАТЕГИИ НА ПРЕПОДАВАНЕ, ПОДКРЕПЯЩИ ФЕНОМЕНОЛОГИЧНАТА РАМКА ЗА СЧЕТОВОДНО ОБРАЗОВАНИЕ	144
---	-----

1. Либерално образование за счетоводната професия (Liberal Education)	145
1.1. Интегриран подход към либералното икономическо образование	146
1.2. Други педагогически подходи към либерализиране на счетоводното образование	155

2. Диалогично образование, проблематизиране (Dialogic, Problem-Posing Education)	162
3. Учене чрез опит (Experiential Learning) и ситуационно учене (Situating Learning).....	171
4. Образование чрез „скрит учебен план“ (Hidden Curriculum)	176
5. „Сигнатурна педагогика“ на счетоводната професия (Signature Pedagogy).....	178
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	179
ПРИЛОЖЕНИЯ.....	185
ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ.....	202

БЛАГОДАРНОСТИ

Благодаря на Prof. Iliia Dichev, Ph.D. (Goizueta Business School, Emory University) за ценните предложения и за куража, които ми даде при написването на настоящата книга. Специални благодарности изказвам на Prof. Susan Curtis, Ph.D. (College of Business, University of Illinois). Винаги ще ѝ бъда задължен за важните коментари върху по-ранни версии на ръкописа. Задължен оставам и към рецензентите на настоящото изследване – проф. д-р Трифон Трифонов и доц. д-р Бойка Брезоева (УНСС). Винаги съм се учил от тях и винаги ще продължавам да се уча. Сърдечно благодаря за оказаната подкрепа и на проф. д.ик.н. Михаил Динев, проф. д-р Стоян Стоянов, проф. д-р Снежана Башева, проф. д-р Емилия Миланова, проф. д-р Даниела Фесчиян, доц. д-р Румяна Пожаревска и доц. д-р Камелия Савова (УНСС). С всички тях е истинско удоволствие да се работи по трудните проблеми на теорията, практиката и образованието в областта на счетоводството. Всякакви пропуски и погрешни схващания обаче са по моя вина и по никакъв начин не трябва да засягат репутацията на тези високоуважавани професионалисти и личности.

Накрая, благодаря на своите родители и на всичките ми учители, които възпитаха у мен стремежа към човешките ценности, за които пиша в настоящото изследване.